

Din digitale gæstelærer: Peder Frederik Jensen

Lærervejledning til forløbet 'Få greb
om ulighed i kunsten og verden'

**Forløbet handler
om ulighed**

**Målrettet elever i
1.-3.g på stx, hhx og
htx i samfundsfag,
historie og dansk**

**Online eller
fysisk fremmøde**

**Forløb på 4-5 moduler
à 50 minutter**

Dette gæstelærerforløb handler om forskellige aspekter af ulighed. Forfatter og bådebygger Peder Frederik Jensen er gæstelærer, og han sætter fokus på, hvordan de forskellige aspekter i en praktisk social kontekst i høj grad er overlappende og gensidigt afhængige.

Ulighed har altid været og er fortsat et centralt politisk tema i demokratiske velfærdsstater. Uligheden er samtidig en kompliceret størrelse, som indeholder mange sociale, økonomiske og værdimæssige aspekter. Der er eksempelvis økonomisk ulighed (i rigdom og indkomst), ulighed i sundhed (herunder adgang til sundhedsydelser) samt ulige muligheder for sociale grupper på baggrund af køn, etnicitet og geografi (herunder diskrimination).

Ulighedens forskellige former er principielt adskilte og kan behandles som separate temaer, men i praksis er de i høj grad overlappende og gensidigt afhængige.

Forløbets gæstelærer er Peder Frederik Jensen. Han er bådebygger og forfatter, og han har

blandt andet modtaget Albert Dams Mindelegat (2012) og Otto Gelsted-prisen (2016). Peder Frederik Jensen har udgivet flere bøger - senest *Det Danmark du kender* (2020), som behandler ulighed og social udsathed.

Forløbets formål

Forløbet er designet til dansk, samfundsfag og historie. Ulighed er endvidere et relevant emne i tværfaglige forløb (SRP-/SOP-forløb) og i fællesskabsaktiviteter med fokus på dannelse. Formålet med forløbet er at introducere eleverne til forskellige former for ulighed og at tilbyde et solidt grundlag for at undersøge og diskutere ulighed som en aktuel, samfundsmæssig problemstilling. Derudover er det forløbets formål at tilbyde nye input til især danskfagligt, samfundsfagligt og historiefagligt kernestof.

- I dansk er det relevant at undersøge, hvordan ulighed fremstilles i fiktion. Herved kan der arbejdes med litteratur inden for de seneste fem år (jf. læreplanen for dansk). I et videre perspektiv er det relevant at undersøge, hvilken rolle og funktion litteratur spiller for vores forståelse af og eventuelle muligheder for at løse samfundsmæssige problemer.
- I samfundsfag er det relevant at undersøge ulighed som et eksempel på en aktuel, samfundsmæssig problemstilling og at diskutere forskellige, mulige løsninger herpå. Desuden er det relevant at undersøge konkrete økonomiske prioriteringsproblemer vedrørende ulighed nationalt, regionalt og globalt.
- I faget historie er det relevant at fokusere på forandringer i levevilkår i efterkrigstiden samt udviklingen i økonomisk ulighed og det politiske syn på ulighed som samfundsproblem. Desuden er det relevant at behandle menneskerettigheder og ligestilling, både i et nationalt og i et globalt perspektiv.

I tværfaglige forløb nuanceres blikket på ulighed ved, at de nævnte fag sættes tydeligt i dialog med hinanden. Herved får eleverne ikke alene nuanceret viden om ulighed, men bliver også bevidste om de forskellige fags perspektiver på ulighed og de forskellige fags metoder.

Formålet med forløbet er desuden at løfte elevernes læring, motivere dem og styrke deres trivsel ved hjælp af undervisning af en gæstelærer, der er en faglig kapacitet på sit felt.

Find alle de digitale gæstelærerforløb på www.emu.dk.

Forløbets opbygning

Denne vejledning er målrettet anvendelse via konkrete forslag til aktiviteter i fagene dansk, samfundsfag og historie. Gæstelærerforløbet er bygget op omkring fem videoer, hvor Peder Frederik Jensen udfolder ulighed som begreb. Til hver video er der tilknyttet en række aktiviteter, som kan bruges i et eller flere af fagene.

Det anbefales, at eleverne ser alle videoerne i fællesskab, selv om der er nogle fag, hvor ikke alle videoer benyttes.

Video 1: Få greb om ulighed i kunsten og verden

I denne video fortæller Peder Frederik Jensen om sine erhverv som bådebygger og forfatter, og hvordan han som forfatter arbejder med at skrive om mennesker, der kan være oversete i samfundet. Det er den ubeskrevne ulighed i Danmark, som Peder Frederik Jensen er interesseret i.

Aktiviteten kan på tværs af fag indledes med, at eleverne ser videoen med Peder Frederik Jensen, der taler om ulighed ud fra hans eget perspektiv som forfatter. I videoen siger Peder Frederik Jensen følgende om samfundet og ulighed: "*Der er meget, der har ændret sig til det bedre siden dengang. Der er også noget, der er blevet værre.*"

Et indledende spørgsmål til en klasserumsdiskussion kan være følgende: Har samfundet ændret sig til det bedre i forhold til ulighed? Hvorfor/hvorfor ikke? Og hvordan?

Eleverne kan med fordel skrive noter undervejs, hvor de reflekterer over overraskelser, provokationer, ny viden samt undren og spørgsmål.

Aktivitet til samfundsfag

Når eleverne har set videoen, kan læreren introducere eleverne til beregning af Gini-koefficienter og til beregning af udvikling af Gini-koefficienter ud fra konkrete data. Overfor denne forståelse af ulighed som matematisk størrelse kan eleverne tale om eksempelvis ulighed som ulige behandling, for eksempel i kraft af diskrimination på arbejdsmarkedet. Der kan også være tale om andre former for ikke-økonomisk ulighed. Elever kan nu i mindre grupper holde de forskellige forståelser af ulighed op mod hinanden og se på, hvad der er fælles for dem, og hvad der adskiller dem. Lad eleverne i grupper og derefter i plenum diskutere en definition på ulighed i et samfundsfagligt perspektiv.

Aktivitet til historie

Med udgangspunkt i videoen kan eleverne undersøge ulighedsbegrebet ud fra velfærdsstatens historie og oprindelse i Danmark cirka 1960. I den sammenhæng er det relevant, at loven om folkepension gik forud, da denne blev vedtaget i 1956. Undersøgelsen kan enten laves i mindre grupper og fremlægges for klassen, eller den kan laves individuelt som en skriftlig opgave. I processen kan eleverne stille sig selv forskellige spørgsmål som for eksempel:

- Er samfundet blevet mere eller mindre ulige gennem tiden? Hvad er lighed?
- Er samfundet blevet mere eller mindre retfærdigt gennem tiden? Hvad er retfærdighed?
- Hvor ses ulighed tydeligst? Hvad er ulighed?
- Er ulighed en god eller dårlig ting? Hvorfor?
- Er ulighed nødvendig? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kan man se, hvilke positive og negative konsekvenser uligheden har medbragt gennem tiden? Hvordan?

Video 2: Ulighed kan skabe usikkerhed

Peder Frederik Jensen fortæller om ulighed som en størrelse, der kan være med til at skabe usikkerhed og fjendskab. Han giver konkrete eksempler, eksempelvis opbygningen af S-togsnettet i København og adgang til speciallæger. Han nævner, at det kan være svært at komme tilbage til samfundet, hvis man er sat udenfor (diagnoser og manglende penge).

Eleverne kan på baggrund af videoen indlede med at reflektere over, at Peder Frederik Jensen italesætter ulighed som en dårlig ting, fordi det fører usikkerhed med sig. Et indledende spørgsmål til diskussion kan være: Er I enige? Fører ulighed til usikkerhed (og fjendskab)? Hvorfor/hvorfor ikke?

Aktivitet til samfundsfag: Undersøgelse om ulighed

Når eleverne har set videoen, kan de i denne aktivitet arbejde med en kvantitativ

undersøgelse fra start til slut – udformning af undersøgelsens design, indsamling og analyse af data – med udgangspunkt i John Rawls' teori om uvidenhedsslør. Aktiviteten kan gennemføres i tre trin:

- Læreren præsenterer eleverne for filosofien bag uvidenhedens slør enten som oplæg, flipped classroom eller selvstudie.
- Eleverne får til opgave at designe en kvantitativ undersøgelse om ulighed, som kan laves online (spørgeskema eller afstemning på SoMe) eller i deres omgangskreds, med det formål at undersøge respondenternes forståelse af ulighed, analysere det og bringe det frem til diskussion. Når eleverne designer undersøgelsen, er det vigtigt at holde den kort og simpel. De kan for eksempel præsentere fire hypotetiske scenarier (A-D) med to hypotetiske samfundsklasser, hvor uligheden stiger fra A-D, men hvor den gennemsnitlige velstand også stiger (for eksempel A: 20-20, B: 20-40, C: 30-60; D: 40-120). Eleverne kan eventuelt visualisere det med søjlediagrammer.
- Når eleverne har indsamlet tilstrækkeligt med besvarelser, analyserer de data og præsenterer resultatet for klassen. Giv gerne eleverne mulighed for at stille spørgsmål og kommentere på hinandens undersøgelser.

Video 3: Træd væk fra det, der er sikkert - og stil spørgsmål

Peder Frederik Jensen pointerer, at vi skal stille spørgsmål til vores egen virkelighed og det, vi ser ude i verden. Peder Frederik Jensen læser desuden en passage fra sin bog *Det Danmark du kender*.

Eleverne kan på baggrund af videoen (på tværs af fag) indlede med at reflektere over, at Peder Frederik Jensen taler om, at man skal være modig og træde væk fra det, der er sikkert. Han siger videre: "(...) *man kan ikke sætte en ligning op for, hvordan verden er – man kan kun blive overrasket*". Læreren kan med dette udgangspunkt spørge klassen:

- Hvad forstår I ved denne sætning?
- Hvordan ville en sådan ligning se ud?

Aktivitet til dansk: Værker om ulighed

På baggrund af videoen kan eleverne analysere og fortolke værker om ulighed med fokus på for eksempel fortællerforhold, synsvinkel, fortælleelementer og komposition samt retoriske virkemidler.

Værket kunne være *Det Danmark du kender* af Peder Frederik Jensen eller andre værker med relevans for ulighed. Eksempler kunne være Martha Christensens *En fridag til fru Larsen* (1977), Jeppe Aakjærs *Vredens børn* (1904), Tove Ditlevsens *Barndommens gade* (1943), Martin Andersen Nexø's *Pelle Erobreren* (1906-1910) eller Henrik Pontoppidans *Knokkelmanden* (1922).

I analysen kan eleverne inddrage de pointer, som Peder Frederik Jensen kommer med i videoerne. Analysen kan leveres som et skriftligt produkt.

Video 4: Repræsentation af virkeligheder

Peder Frederik Jensen nævner den nu afdøde billedhugger Ingvar Cronhammar som en kunstner, der havde mod til at belyse det ubehagelige. Peder Frederik Jensen nævner i videoen, at kunst kan bruges netop til dette – at italesætte det svære og ubehagelige.

Hertil pointerer han, at det er nødvendigt at beskæftige sig med vold, ulighed og de mennesker, som ifølge ens overbevisning har de forkerte holdninger. Det er nødvendigt, fordi de er en del af virkeligheden – og hvis vi ignorerer virkeligheden, fører det til sammenbrud.

Læreren kan som indledning bede eleverne diskutere følgende spørgsmål: Skal vi tale om det, der er svært og ubehageligt? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvordan?

Aktivitet til dansk

På baggrund af videoen kan eleverne arbejde med det "ubehagelige" i uligheden. Eleverne kan finde et område eller en lokation, som de forbinder med noget ubehageligt. Det kan være et sted i lokalområdet, hvor eleverne ikke kan

finde sig til rette – eller finder ubehageligt. Det kan også være et sted på internettet eller en nyhedsartikel, som er ubehagelig at læse om ud fra et ulighedsperspektiv. Eleverne kan på den baggrund skrive et kort essay om deres fund og beskrive, hvorfor det er vigtigt at forholde sig til netop dette område/sted eller tema.

Med baggrund i videoen kan eleverne herefter omskrive en kendt novelle med fokus på ulighedsbegrebet og med anvendelse af fortælleforhold fra for eksempel Henrik Pontoppidan. Novellen kunne for eksempel være Hans Kirks *Borgerlige Noveller* (1958).

Video 5: Behov for sammenhængskraft

Peder Frederik Jensen taler i denne video om verden som cirkulær frem for lineær – alt hænger sammen og påvirker hinanden.

Aktivitet i dansk, samfundsfag og historie

På baggrund af videoen kan læreren sætte eleverne i gang med at diskutere, om der kan tales om en cirkulær verden. Hvis ja, hvordan ser den så ud? Mod slutningen af videoen stiller Peder Frederik Jensen spørgsmålet: "*Er der rimelighed i og mening med, at man kan købe noget mad utrolig billigt, som så mange mennesker faktisk skal have løn for at kunne levere til én?*". Spørgsmålet kan drøftes i plenum i klassen eller i mindre grupper.

Aktivitet til samfundsfag: Dialog om ulighed fra forskellige vinkler

På baggrund af den afsluttende video kan eleverne i denne aktivitet arbejde med ulighed fra forskellige vinkler. Selvom vi ofte taler om ulighed som et relativt præcist økonomisk fænomen, er der store diskussioner om, hvordan man bedst måler ulighed. Det mest anvendte mål for ulighed er Gini-koefficienten, som måler ulighed som en størrelse fra 0-1 (hvor 0 er minimal, og 1 er maksimal ulighed), som udtrykker graden af ulighed som afvigelse fra perfekt lighed (=0).

Selvom Gini-koefficienten er velkendt og udbredt, er den dog ikke uden problemer. En nævneværdig udfordring er, at signifikant

forskellige fordelinger af økonomiske ressourcer kan give anledning til den samme Gini-koefficient. Hvis man vil studere og diskutere ulighed, er det vigtigt at være bekendt med, hvordan ulighed måles samt målenes utilstrækkeligheder. Som alternativer til Gini-koefficient-målet kan nævnes Atkinson-indekset og Theil-indekset. Formålet med denne aktivitet er at tale om ulighed på tværs, for eksempel ulighed som et matematisk begreb over for ulighed som et socialt begreb.

Centrale spørgsmål, som eleverne kan arbejde med, er:

- Hvordan udregnes en Gini-koefficient - hvad er den matematiske teori bag beregningen, og hvordan kan vi konkret udregne Gini-koefficient for eksempelvis Danmark?
- Hvilke ændringer er der i Gini-koefficienten over de seneste 10 år i Danmark?
- Hvad er problemerne ved og alternativerne til Gini-koefficient-målet?
- Hvilken forskel gør det mål og den beregningsmetode/koefficient, der anvendes?

Evaluering

Evalueringsaktiviteter og -omfang vil afhænge af, i hvilken sammenhæng forløbet er blevet brugt, og læreren kan tilpasse evalueringen derefter. Følgende kan være en mulig evalueringsmetode:

Eleverne kan vælge to af følgende evalueringpunkter og udfylde dem:

- Skriv to punkter med ny viden, som du har lært af forløbet.
- Skriv to punkter, som provokerede dig ved forløbet.
- Skriv to punkter, som overraskede dig ved forløbet.
- Hvor har forløbet vakt din nysgerrighed? Stil to spørgsmål til forløbet.
- Vælg, find eller tag to billeder, som reflekterer forløbet som helhed.

Eleverne går herefter sammen i makkerpar og deler deres besvarelser med hinanden. Eleverne giver hinanden feedback på punkterne, hvorefter evalueringen kan vendes i plenum i hele klassen.

Tilrettelæggelse

Forløbet lægger op til, at hver aktivitet gennemføres over minimum to moduler. Tidsforbruget kan variere afhængigt af den faglige forankring af forløbet, herunder graden af tværfagligt samarbejde.

Materialet til forløbet er designet med forslag til konkrete fokuseringer i fag, men med en vis åbenhed, så læreren kan tilrettelægge og redigere efter egne ønsker.

Det anbefales, at læreren er bekendt med nedenstående temaer og spørgsmål.

I samfundsfag er de centrale spørgsmål følgende:

- Hvorfor er uligheden stigende i Danmark?
- Hvad er forholdet mellem vækst og ulighed?
- Er det acceptabelt, at uligheden stiger, hvis det er som et resultat af højere vækst?
- Hvad er relationel ulighed?
- Hvad er forholdet mellem relationel og distributiv ulighed?
- Oplever alle samfundsgrupper den samme grad af anerkendelse i det danske samfund?

I historie er de centrale spørgsmål følgende:

- Hvordan har opfattelsen af ulighed ændret sig i vesteuropæisk historie?
- Hvad forklarer udviklingen i opfattelsen af ulighed i det 20. århundrede?
- Hvilke historiske præg findes i vores opfattelse af ulighed i dag?

I dansk er de centrale spørgsmål følgende:

- Hvordan beskrives fænomenet ulighed i udvalgte værker?
- Hvilke aspekter af ulighed kommer frem?
- Hvordan bruger værkerne fortællerforhold, synsvinkel, fortælleelementer, komposition, tid, sted og retoriske virkemidler (for eksempel patos, ironi, hyperbel) til at fremstille ulighed?
- Hvilke forskelle er der i fremstillingen af ulighed hos Henrik Pontoppidan og andre moderne fortællere?
- Hvordan kan fiktion og skønlitteratur bruges til at lære os noget om ulighed?

Hvis undervisningen er online...

Gæstelærerforløbet kan gennemføres som fjernundervisning, hvor der gøres brug af onlineklasserum, for eksempel breakout rooms, for at understøtte gruppeaktiviteter. Ligeledes kan der gøres brug af for eksempel Padlet eller andre online kanvasredskaber til at gennemføre fælles brainstorm eller til at præsentere elevernes produkter.

Publikationen er udarbejdet juli 2021 af Rambøll Management Consulting, Københavns Professionshøjskole, VIA University College, Syddansk Universitet og Operate for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet.

Grafisk tilrettelæggelse: Operate

**BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET**

KØBENHAVNS
PROFESSIONS
HØJSKOLE **KP**

RAMBØLL

SDU

OPERATE